

UDK: 27-184.3
27-244.22-277
Pregledni rad
Primljeno: travanj 2013.

Božo LUJIĆ
Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu
Vlaška 38; HR – 10000 Zagreb
lujic.bozo@gmail.com

VJERA KAO POVIJESNA SNAGA I EGZISTENCIJALNI TEMELJ ŽIVOTA Teološko-egzegetska analiza Iz 7,9b

Sažetak

Analiza ovoga rada usredotočena je na istraživanje značenja, uloge i poruke Iz 7,9b koji čini središnji izričaj šire cjeline Iz 7,1-17. Površno gledajući, čini se kao da je izričaj 7,9b nepovezan s prethodnim dijelom (7,1-9) kao i s onim drugim (7,10-17). Analiza je, međutim, pokazala da načelni izričaj 7,9b o vjeri predstavlja hermeneutski ključ za otključavanje značenja kako prvoga dijela (7,1-9) tako i onoga drugoga (7,10-17). U prvome dijelu u konkretnoj povijesnoj situaciji sirijsko-efrajimskoga rata (7,1-9) Izaija prenosi kralju Ahazu Božju riječ o potrebi vjere i oslonca na Boga i Njegovu riječ ako Izrael želi preživjeti u povijesno-političkim olujama, a u drugome (7,10-17) Ahaz se obraća Davidovoj dinastiji i daje joj znak djeteta kao model pouzdanja u Gospodina.

Sam pak izričaj u 7,9b s glagolom 'mn u izvedenim konjugacijama hifila i nifala na sažet način iskazuje dvije osnovne dimenzije vjere: vjeru kao egzistencijalni temelj (nifal od 'mn) i vjeru kao relacijsku snagu života (hifil od 'mn). Vjera prema 7,9b izražava stabilnost života i ujedno dinamičnost povijesti kao otvorenosti prema drugome i posve Drugome.

Ključne riječi: *vjerovati, vjera, egzistencijalni temelj, povijesna snaga, život, dijete, znak.*

Opće poznata činjenica je da se Božja riječ svojom kritičkom snagom pretvarala u povijesne događaje i da je potom kao pozitivna snaga povijesti otvarala sadašnjost prema budućnosti i tako stvarala nove mogućnosti. Proroci govore o snazi vjere, ali uvijek u povezanosti s Božjim spasiteljskim djelovanjem koje oni zazivaju, o njemu svjedoče i na njega ukazuju.

Proces propitkivanja prošlosti u kritičkom odmaku od nje, dra-

matično dijagnosticiranje bolesti u sadašnjosti i otvaranje budućnosti iz koje Bog dolazi redovito se naziva procesom eshatologiziranja povijesti zbog toga što se povijest promatra s njezina svršetka i što se Bog očekuje upravo iz budućnosti. Sadašnjost se mjeri budućnošću, a budućnost se pokazuje učinkovitom samo koliko i kako ima svoje uporište u sadašnjosti.

Jedan od najvažnijih proroka starozavjetne poruke koji je otvorio povijest prema budućnosti bio je Izaija, prorok 8. st. pr. Kr. Za njega je bilo iznimno važna i odgovorna zadaća prikazati Boga koji snažno djeluje u povijesti kao Bog koji spašava ugrožene i potlačene, ali i da sudi onima koji tuđu nevolju i bijedu koriste za vlastiti uspon na političkom području.¹ Izaija je na taj način pridonio da se vjera oslobodi podaničke vezanosti uz hram,² uz žrtvu ili uz površno opsluživanje Zakona.³ Na tom tragu oslobađanja naroda Izaija želi pokazati svojim suvremenicima da je Bog Izraela ne samo nazočan u povijesnom događanju nego i da snažno djeluje u povijesti kako prošlosti, sadašnjosti tako i budućnosti kao Bog koji istinski spašava i pojedince i narode.

U Izaijinoj teofaniji (6,1-13) Gospodin je prikazan kao vladar koji s jedne strane sjedi na visokom prijestolju i sudi narodima, a s druge kao onaj čiji se skuti plašta spuštaju do svetišta u Jeruzalemu. Dvije bitne oznake obilježavaju Gospodinovu nazočnost: tri put je svet – קָדוֹשׁ (*qādôš*)⁴ i njegova slava כְּבוֹד (*kābôd*)⁵ ispunja hram i cijeli svi-

¹ Usp.: Jürgen KEGLER, „Prophetisches Reden von Zukünftigem“, Ulrich LUZ i dr. (ur.), *Eschatologie und Friedenshandeln. Exegetische Beiträge zur Frage christlicher Friedensverantwortung* (Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1981.), 15-28.

² Bog nije samo zatvoren u hram nego je on vladar koji sjedi, a to znači koji vlada poviješću. Već se na početku teofanije (Iz 6,1) želi prikazati kakvu sliku Boga hoće predočiti Izaija. Usp.: Walter BRUEGGEMANN, *Isaiah 1 – 39* (Louisville: Westminster John Knox Press, 1998.), 57ss.

³ Pretjerana vezanost uz kult nosi neizostavno opasnost od shvaćanja vremena nepovijesno jer je kult po sebi „prosvjed“ protiv povijesti. Proroci su u svojem naglašavanju povijesne djelatnosti Boga često dolazili u sukob s kulturnom slikom Boga u bogoslužju. Usp.: Helen SCHÜNGEL-STRAUMANN, *Gottesbild und Kultkritik vorexilischer Propheten* (Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1972.), 31ss. Također: Božo LUJIĆ, *Iskustvo Boga i čovjeka u Jeremijinoj knjizi* (Zagreb: KS, 1985.), 50-58.

⁴ Usp.: Walter KORNFELD – Helmer RINGGREN, „קָדוֹשׁ *qdš*“, Gerhard J. BOTTERWECK – Helmer RINGGREN – Heinz-Josef FABRY (ur.), *Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament IV* (dalje u tekstu: ThWAT), (Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: W. Kohlhammer, 1984.), 1179-1204.

⁵ Riječ כְּבוֹד (*kbd*) znači biti težak, ali i biti značajan, zapravo ovaj pojam uključuje sve ono što daje ugled i spasiteljsku raspoloživost. Stoga imenica može značiti

jet. Oba su pojma međusobno komplementarna i čine cjelinu božanske zbilje koja se objavljuje u svetištu u Jeruzalemu čemu je svjedok prorok Izaija, ali je njezina snaga u povijesnoj stvarnosti. Prema Izaijinu iskustvu povijest nije samo ljudska tvorevina nego u njoj sudjeluje također i Gospodin (JHVH) kao djelatna spasiteljska snaga koja popravlja, potiče i usmjeruje povijest naprijed i otvara nove mogućnosti.

U ovom ćemo radu na načelu iznesenom u Iz 7,9b u okviru širega ulomka Iz 7,1-17 pokušati dokučiti odnos kralja, naroda i Gospodina u povijesnom trenutku tzv. sirijsko-efrajimskoga rata. Najprije ćemo izložiti povijesno-politička obzora spomenutoga rata, zatim iznijeti teološku strukturu ulomka 7,1-17, a potom se detaljnije osvrnuti na načelo sadržano u 7,9b.

1. Povijesni kontekst: Sirijsko-efrajimski rat

Dolazak na vlast ambicioznoga vladara Tiglatpilesera III. na prijestolje u Asiriji god. 745. pr. Kr. značio je prekretnicu ne samo za ovu moćnu državu nego i za cijelo područje Bliskog istoka na kojem su se nalazile brojne male države. Tiglatpileser III. bio je vrlo poduzetan i ambiciozan vladar hoteći od Asirije napraviti pravu velesilu u tom dijelu svijeta. Na tragu tih namjera krenuo je u osvajanje novih područja i naroda skršivši odmah na sjeveru moć država Urartu, Hamat i Arpad i izbivši na granice sa Sirijom. Brz prodor asirske vojske bio je znak za uzbunu u Siriji i Izraelu jer su se njihove zemlje sada nalazile prve na udaru asirske osvajačke politike.⁶

Nakon duže vladavine Jeroboama II. (753. pr. Kr.) u Sjevernom su se Kraljevstvu u kratkom vremenskom razdoblju izmijenila na prijestolju petorica kraljeva. Šalum je ubio Zahariju, Jeroboamova sina, već nakon šest mjeseci vladanja da bi samo nakon mjesec dana na vlast urotom došao Menahem. Čini se da su unutar države tinjali sukobi pojedinih plemena. Jedni su bili za priznavanje vrhovne vlasti Asirije, a drugi su bili protiv. Tako u Iz 9,10-20 imamo podatak: „Nitko ni brata

---

bogatstvo (Post 31,1), ukras (Est 1,1), moć (Iz 16,14). Iz tih značenja pojam je proširen pa nosi značenje vrijednosti i slave. Slava uključuje autoritet. U SZ govori se o Gospodinovoj slavi kao spasiteljskoj nazočnosti u pustinji (Izl 16,7.10; 40,36-38), na Sinaju (Izl 24,15-18). Njegova slava ispunja šator (Izl 40,34), a kasnije i Hram u kojemu konačno i prebiva (1 Kr 8,11). Ima izričaja koji Gospodinovu slavu vežu uz Božju bit. Usp.: Claus WESTERMANN, „כבוד *kbd*“, *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament I* (dalje u tekstu: THAT), (München: Chr. Kaiser, 1994.), 794-812; Christian DOHMEN, „כבוד *kābed*“, *ThWAT VI*, 13-23.

⁶ Usp.: Georg FOHRER, *Geschichte Israels* (Heidelberg – Wiesbaden: ⁵1990.), 148.

svog ne štedi, svatko jede meso svog susjeda. Proždire zdesna, i opet je gladan; guta slijeva, i opet sit nije: Manaše Efrajima, Efrajim Manašea, obojica zajedno Judu.“ Menahem je potjecao iz Manaševa plemena pa je vjerojatno poharao grad Tifnah na vrlo okrutan način parajući trudnice, kako izvješćuje 2 Kr 15,16: „Tada je Menahem razorio Tifnah i sve što je u njem bilo i njegovo područje od Tirse jer mu nisu otvorili vrata. Razorio ga je i rasporio sve trudnice u njemu.“

U takvoj nesigurnoj situaciji Menahem je mogao učvrstiti svoju vlast na unutarnjem planu samo krajnjom okrutnošću, a na vanjsko-političkom planu podaništvom Asiriji. Još dok je Tiglatpileser III. bio na sjeveru u osvajanju Hamata (738. pr. Kr.), Menahem je pristao plaćati vazalni danak Asircima, a isto je učinila i Sirija. Taj su namet kao dodatni porez morali plaćati potencijalni vojni obveznici. Sve je to opteretilo ionako osiromašen narod i izazvalo bijes koji je planuo netom poslije kraljeve smrti.

Samo nekoliko mjeseci vladao je Menahemov sin Pekahja. Nje-ga je pučem dao smaknuti zapovjednik vojske Pekah postavši tako kralj u Izraelu (2 Kr 15,23-25). Gledano u cjelini, urote su u svakom pogledu oslabile državu i dovele u pitanje sam poredak. Novi je kralj Pekah promijenio politiku svojih prethodnika: u svojoj je politici htio načiniti odmak od Asirije i približiti se Egiptu. U tom je smislu zajedno sa sirijskim kraljem Resinom pokrenuo stvaranje antiasirskoga saveza.⁷

Naime, 734. god. pr. Kr. Tiglatpileser III. je sa svojom vojskom dospio na jug u područje Filistejaca. Osvojio je Gazu i prodro čak do granice prema Egiptu kako bi odsjekao svaku mogućnost pomoći koja bi eventualno mogla doći iz Egipta. Osim toga asirskom kralju je očito bilo stalo da ima pristup prema Sredozemnom moru i radi kontrole same trgovine i radi komunikacije s osvojenim područjima.

Asirsko osvajanje na sjeveru i njihov dubok prodor na jug uznemirili su izraelskoga kralja Pekaha i sirijskoga kralja Resina, pa su zato pokušali osnovati antiasirski savez kao neki oblik otpora. Po svaku su cijenu željeli uvući u antiasirsku koaliciju što veći broj malih državnica

⁷ Tiglatpileser III. je osvajanjem pojedinih dijelova Sirije oslabio njezinu moć. Preoteo joj je područja Urartu, Hamat i Arpad i zaprijetio njezinim potpunim uništenjem. Čekao je samo zgodnu priliku za to. God. 734. poduzeo je vojni pohod na zapad i zauzeo u filistejskom području Gazu i na taj način napravio uporište na jugu Palestine, imajući namjeru vjerojatno na taj način odsjeći utjecaj Egipta na ovo područje. Usp.: Antonius H. J. GUNNEWEG, *Geschichte Israels, Von den Anfängen bis Bar Kochba und von Theodor Herzl bis zur Gegenwart* (Stuttgart: Kohlhammer, 1989.), 112. Usp.: Georg FOHRER, *Geschichte Israels*, 148.

na tom području, a među njima na prvome mjestu Judeju kao značajna političkoga i vojnoga čimbenika. Takav potez ovih dviju država otvorio je veliko pitanje: Što je trebala Judeja učiniti? Odbiti antiasirski savez, značilo je izazvati izravan rat s Izraelom, Sirijom i drugim malim državama, a pozvati Asiriju za pomoć nosilo je opasnost izručivanja vlastite sudbine veoma moćnoj sili.

Tako se Judeja i protiv svoje volje našla u procijepu između ponude susjeda koji su joj mogli postati opasni, jer su bili na njezinim granicama, i opasne i jake vojne sile kao što je bila Asirija. Odluka je morala biti u svakom slučaju donesena: bilo da Judeja pristupi antiasirskom savezu na čelu sa Sirijom i Izraelom, bilo da se obrati Asiriji za pomoć i tako postane podanicom Asirije sa svime što je vrhovništvo nosilo sa sobom.⁸

Bila je to u svakom slučaju teška i rizična odluka za tadašnjega kralja u Jeruzalemu jer je o njoj mogla ovisiti ne samo dalja politička nego u izvjesnom smislu i vjerska sudbina naroda.⁹ Snažan pritisak, što je dolazio od Izraela i Sirije, bio je početak kraja političkoga mira i gospodarske sigurnosti za Judeju, ali i za cijelo okolno područje. Napetost je osobito porasla i pretvorila se u pravu krizu za vrijeme vladavine Jotamova sina Ahaza (734.-715.),¹⁰ koji je na prijestolje došao

---

⁸ Usp.: Manfred CLAUSS, *Geschichte Israels. Von der Frühzeit bis zur Zerstörung Jerusalems (587 v. Chr.)* (München: Beck, 1989.), 126-127.

⁹ Na ovom bi se mjestu moglo postaviti pitanje: Nije li se radilo o čisto političkoj odluci i nije li tu odluku trebao donijeti sam kralj? Međutim u to doba nisu bile točno razgraničene nadležnosti između političkog upravljačkog vrha i glavnih predstavnika religije u Jeruzalemu budući da nije bilo čistih političkih pitanja. Život je bio tako isprepleten da se nije moglo govoriti o religioznim pitanjima koja nisu nosila primjesu političkog govora i o političkim pitanjima koja nisu bila usko povezana s onim religioznim.

¹⁰ Postoji problem točnog datiranja vladavine pojedinih kraljeva ovoga razdoblja. Tako G. Fohrer navodi 746. godinu kao početak vladavine kralja Ahaza, M. Clauss 734., A. H. J. Gunneweg čak 742. Teško je odlučiti koji od trojice uvažениh autora ima pravo jer ne navode razloge svojega datiranja. A. H. J. Gunneweg, čini se, usklađuje datume (742.-726./5. s 2 Knjigom o kraljevima, gdje se veli da je Ahaz vladao 16 godina (2 Kr 16,2). Usp.: Georg FOHRER, *Geschichte Israels*, 156; Manfred CLAUSS, *Geschichte Israels*, 128; Antonius H. J. GUNNEWEG, *Geschichte Israels*, 113. Međutim, jednako tako je upitno do koje je godine vladao kralj Ahaz. Je li to bila 727. ili 725. godina ili pak 715.? Čini se vjerojatnim da je kralj Ahaz vladao do 727. ili ipak 725. Nakon njegove smrti naslijedio ga je njegov malodobni sin Ezekija koji je do 715. godine imao upravitelja. U svakom slučaju pitanje kronologije u ovom slučaju vrlo je diskutabilno. Usp.: Luis ALONSO SCHÖKEL – Jose L. SICRE DIAZ, *I Profeti* (Roma: Borla, 1989.), 104 i bilj. br. 7 na istoj stranici.

kao dvadesetogodišnjak (2 Kr 16,1ss).¹¹ S jedne strane mladost i političko neiskustvo, a s druge objektivno teška politička situacija u kojoj se našla država Judeja, stavili su mladoga kralja pred nerazrješivu odluku.

Stanje se još više pogoršalo kad je Siriji i Izraelu uspjelo naći saveznike u Filistejcima i Edomcima koji su i sa zapada i s jugoistoka pritisnuli Judeju. Izraelci i Sirijci prodrli su sa sjevera sve do Jeruzalema i okružili Jeruzalem.¹² Istodobno su Edomci napali s juga i povratili za Judeju važnu luku Eilat. Filistejsci su sa zapadne strane upali u Negev i osvojili važno granično uporište Bet Šemeš. Ovaj se rat u povijesti naziva sirijsko-efrajimskim ratom.

U teškoj i nepredvidivoj političkoj situaciji Ahaz je ocijenio da je od dva zla bolje izabrati manje: obratiti se Asiriji za pomoć, priznati njezino vrhovništvo – i tako barem kao država opstati. Uzalud ga je Izaija upozoravao kako se ne treba bojati Sirije i Izraela: „Pazi, smiri se, ne boj se i nek ti ne premire srce od ovih dvaju ugaraka zadimljenih“ (Iz 7,4). Izaija je bio uvjeren da je povijesni kraj ovih država nužan i da one ne predstavljaju nikakvu trajnu opasnost za Judeju. Zbog toga je i upozoravao kralja Ahaza da se ne plaši i ne drhti, nego da ostane miran i izgrađuje vjeru u Gospodina.¹³

I na drugim mjestima u knjizi (Iz 30,15) Izaija uporno ponavlja da Judeja ne treba biti u strahu ni od moćne Asirije, a niti od opasnoga Egipta. Izvanjska snaga urotničke koalicije u sirijsko-efrajimskom ratu protiv Judeje kao i zastrašujuća moć asirskoga carstva i njegova cara nemaju u sebi nekoga trajnijega oslonca i njihova je propast u njima samima, tvrdio je Izaija. „Jer ovako govori Jahve Gospod, Svetac Izraelov: Mir i obraćenje – spas vam je, u smirenu uzdanju snaga je vaša. Ali vi ne htjedoste“ (Iz 30,15). Čak su i tako moćna kraljevstva – ističe Izaija – u Božjoj ruci i sam Bog ravna i njihovom sudbinom jednako kao i sudbinom male države Judeje.¹⁴ Izaija Božje vrhovništvo na slikovit način ovako izražava: „U dan

¹¹ 2 Kr 16,1-2 veli: „Sedamnaeste godine vladanja Pekaha, sina Remalijina, postade judejskim kraljem Ahaz, sin Jotamov. Ahazu je bilo dvadeset godina kad se zakraljio, a kraljevaio je šesnaest godina u Jeruzalemu, ali nije činio pravo u očima Jahve, Boga njegova, kao što je činio predak mu David.“

¹² Usp.: Manfred CLAUSS, *Geschichte Israels*, 127.

¹³ Usp.: Rüdiger LIWAK, „Die altorientalischen Großmächte in der Metaphorik der Prophetie“, Rüdiger LIWAK – Siegfried WAGNER (ur.), *Prophetie und geschichtliche Wirklichkeit im alten Israel* (Stuttgart – Berlin – Köln: W. Kohlhammer, 1991.), 206-230.

¹⁴ „Zakleo se Jahve nad Vojskama: ‘Što zamislih, zbit će se, što naumih, izvršit će se! Skršit ću Asur u svojoj zemlji, zgazit ću ga na svojim gorama. Jaram njegov s njih će spasti, spast će im s pleća breme njegovo.’ Takva je odluka stvorena protiv čitave zemlje; takva je ruka pružena protiv svih naroda! A kad Jahve nad Vojskama odluči, tko da se usprotivi? Kada ruku ispruži, tko da je odvrti?“ (Iz 14,24-27).

onaj, zazviždat će Jahve muhama na ušću egipatskih rijeka i pčelama u zemlji asirskoj da dođu i popadaju po strmim dolovima, po rasjelinama stijena, po svim trnjacima i svim pojilištima. U dan onaj, Gospod će obrijati britvom najmljenom s onu stranu Eufrata – kraljem asirskim – kosu s glave, dlake s nogu i bradu s obraza“ (7,18-20). Naspram tako moćnih carstava Gospodin je potpuno nadmoćan, a njegova moć – u obliku svetosti i slave – ispunja svu zemlju.¹⁵

Ahaz nije poslušao proroka Izaiju i njegov savjet, nego je poslao velik danak asirskom kralju te izrazio svoju spremnost biti u vazalnom odnosu s Asirijom pod uvjetom da ga Asirci zaštite. Štoviše, čini se da je judejski kralj u znak dobre volje pohodio asirskoga kralja Tiglatpilesera III. u Damasku god. 732. pr. Kr. te mu i osobno posvjedočio svoj vazalni odnos. Dakako, taj je vazalni odnos uključivao plaćanje nemaloga podaničkoga danka. Ali problem se nije sastojao samo u plaćanju danka nego i u političkim, i osobito teškim vjerskim ustupcima. Ahaz je tom zgodom priznao ne samo asirsko vrhovništvo nego i asirsko kraljevsko božanstvo kao jamca ugovora. U hramu u Jeruzalemu dao je načiniti žrtvenik asirskim bogovima, a Bog JHVH je postao sporednim Bogom.

Nakon toga je Tiglatpileser III. krenuo u vojni pohod protiv pobunjenika. Bez većih poteškoća je zauzeo Damask i osvojio cijelu Siriju, te znatan dio Sjevernoga Kraljevstva uvrstio u svoj provincijalni sustav. Od osvojenih područja Sjevernog Kraljevstva nastale su čak tri asirske provincije: Megido, Dor i Gilead. Od Sjevernog Kraljevstva ostala je bila još samo Samarija kao glavni grad i okolica oko nje.

Posljedica tih osvajanja bila je nova politička stvarnost: Asirija je izbila na granice s Judejom i prijetila joj da će je i zbog male nepo-

---

¹⁵ U tom smislu valja se svakako prisjetiti djelovanja Ilije i Elizeja, proroka 9. st. pr. Kr., koji su također isticali Božja povijesna obilježja, ali su usto na jednak način i s jednakom upornošću naglašavali i Božje vrhovništvo nad prirodom. Ciklus pripovijesti o Elizeju iz 2 Kr 2,13 – 13,21 pripisuje pobjede izraelske vojske (2 Kr 3,4-27; 6,8-23; 6,24 – 7,20) proroku Elizeju, odnosno Gospodinu, u čijoj službi stoji prorok. Time se naglašava kako iza izraelskih pobjeda ne stoje snage samih Izraelaca, nego snaga njihova Boga. A da je tomu tako, najbolje svjedoče riječi kralja Joaša koji se rasplakao nad bolesnim Elizejem i izgovorio čuvene riječi: „Oče moj, oče moj! Kola Izraelova i konjanici njegovi!“ (2 Kr 13,14). Tim riječima kralj je želio iskazati sve ono što je prorok značio za Izrael. Bilo je to istinsko priznanje da je Izraelu u usporedbi s drugim narodima, koji su imali bojna kola i konje, ostala vjera u Boga kao ona snaga koja je bila istinski djelatna i preko proroka Elizeja se očitovala u narodu. Izraelovom sudbinom nisu upravljali drugi narodi, koji su imali bolje naoružanje, nego je Izrael sam svojim odnosom prema Gospodinu i prema svojim sunarodnjacima određivao vlastitu sudbinu.

slušnosti lako progutati, a vazalni danak pritiskao je ionako osiromašeno stanovništvo Judeje. Ako se k tomu pridoda i činjenica da je politički potez kralja Ahaza i vjerski bio skupo plaćen, onda se unekoliko mogu sagledati posljedice takve kraljeve odluke i ozbiljna upozorenja upućena Ahazu od proroka Izaije.

2. Teološki kontekst: struktura i teološki motivi u 7,1-17

Autorstvo teksta ulomka Iz 7,1-17 redovito se dovodi u vezu s prorokom Izaijom, što ne znači da tekst u kasnijem razdoblju nije doživljavao izvjesne preradbe. U svojem izvornom obliku tekst je vjerojatno bio napisan u prvome licu (*Ich-Bericht*),¹⁶ a drugotne su ga ruke pretvorile u izvješće pisano u trećem licu (*Er-Bericht*). U okvirima tih preradbi bile su nadodane i manje nadopune i tumačenja.¹⁷ Vjerojatno su se preradbe dogodile naknadno, na što upućuje i 7,1, koji se u bitnome poklapa s 2 Kr 16,5: „Tada aramejski kralj Resin i Pekah, sin Remalijin, kralj Izraela, pođoše u rat protiv Jeruzalema. Opsjedoše ga, ali ga ne mogoše osvojiti.“ Posve je moguće da je dakle ovaj redak deuteronomistički prerađivač stavio na početak ulomka Iz 7,2-17 kako bi načinio povijesni okvir prorokovim riječima.¹⁸

Ulomak dakle Iz 7,1-17 kao pripovijest sastoji se od uvodnog retka (7,1) i dviju epizoda: (7,2-9) i (7,10-17). Objе epizode imaju otvoreni završetak: u prvoj Ahaz ne odgovara na poziv i opomenu na vjeru (7,7), a u drugoj ne reagira na navještaj Emanuela (7,17).¹⁹ Mogao bi se dobiti dojam kao da su te dvije epizode neovisne jedna o drugoj i da nisu međusobno bitno povezane. Tim to više što u 7,10 stoji: „Jahve opet progovori Ahazu i reče mu...“

No budući da prva epizoda nema završetka, a tako je struktu-

¹⁶ Tako tvrdi i Hans WILDBERGER, *Jesaja. Kapitel 1-12* (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 1980.), 269.

¹⁷ Usp.: Rudolf KILIAN, *Die Verheißung Immanuels Jes 7,14* (Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1968.), 14.

¹⁸ Usp.: Rudolf KILIAN, *Die Verheißung Immanuels*, 14. Tekst uvodnog retka 7,1 razlikuje se od svojega konteksta i po tome što jedino on navodi ime izraelskog kralja Pekaha, dok se u drugim recima pojavljuje samo kao Remalijin sin.

¹⁹ Usp.: Wilhelm A. M. BEUKEN, *Jesaja 1-12* (Freiburg - Basel - Wien: Herder, 2003.), 187-188. Također i drugi komentari: John BARTON, *Isaiah 1-39* (London - New York: T&T Clark, 1995.), 30-31; Joseph BLENKINSOPP, *Isaiah 1-39* (New Haven - London: Doubleday, 2000.), 232-233; Marvin A. SWEENEY, *Isaiah 1-39: with an Introduction to Prophetic Literature* (Michigan: Eerdmans, 1996.); Walter BRUEGGEMANN, *Jesaja 1-39* (Louisville: Westminster John Knox Press, 1998.).

rirana da bi bilo očekivati da postoji Ahazova reakcija na Božji poziv i opomenu, onda je logično da je druga epizoda neke vrste nastavak one prve. Međutim, kao što Ahaz ne odgovara na poziv na vjeru kao temelj opstojnosti i budućnosti (7,9b), tako ne reagira ni na Gospodinovu ponudu znaka (7,11). Zbog toga se u 7,13-17 Davidovoj dinastiji navješćuje sud. Obje su epizode međusobno povezane. H. Wildberger međusobnu povezanost epizoda ovako opisuje: „Sa 7,9 nije ni pripovjedački postignut nikakav zadovoljavajući završetak: slušatelj odnosno čitatelj mora doznati da li se Ahaz odazvao pozivu na vjeru ili kakva je bila prorokova reakcija na njegovo zakazivanje. Zbog toga treba držati da postoji jedinstvo mjesta i vremena ulomka 7,1-17.“²⁰ Sve bi se to dalo kratko izraziti na ovaj način: Dok se u prvoj epizodi (7,2-9) Davidova dinastija opominje od opasnosti nevjere i poziva na vjeru, dotle se u drugoj (7,10-17) ta nevjera opisuje najavljujući sud.

U dijakronijskom pogledu za ovaj ulomak može se utvrditi da postoje određene dvojbe u vezi s nekim recima. Za uvodni redak 7,1 može se reći da je omogućio uvođenje teksta Iz 7 u *Spis o Emanuelu* i da predstavlja uvod, početak i vremensko-povijesno određenje događaja. Prerađivač ga je vjerojatno stavio kao okvir Izaijinim riječima. Redak 8b općenito se drži da je *vaticinium ex eventu* jer očito aludira na pad Sjevernoga Kraljevstva koji se dogodio znatno kasnije (722. god. pr. Kr.). Isto tako postoje mišljenja da su se lagane preradbe dogodile i u 7,4.5. U drugoj epizodi iz dijakronijske perspektive ostaje problematičan redak 7,17 u kojemu se kao glosa drže riječi „kralja asirskoga“, što je opće prihvaćeno mišljenje među komentatorima Izaijine knjige.²¹ Možda bi se moglo raspravljati i o nekim drugim, manjim ili većim, preradbama i interpretacijama, ali one zacijelo ne utječu na shvaćanje ovoga ulomka Izaijine knjige.

Pozornost bi svakako trebalo obratiti na nekoliko povijesnih i teoloških motiva iz prve, ali isto tako i druge epizode. Tako se u 7,2 spominje „dom Davidov“, a ne samo Ahaz kao judejski kralj. Taj nas podatak upućuje na razmišljanje da na ovome mjestu i nije riječ samo o kralju Ahazu kao pojedincu, nego o prijetnji za opstanak Davidove dinastije, što se veoma dobro povezuje s 7,9b. To je tim vjerojatnije jer se spominje da su sirijski i izraelski kralj namjeravali u Jeruzalemu postaviti za kralja stranca „sina Tabelova“ (usp.: Iz 7,6), koji očito nije potjecao iz Davidove dinastije.

U 7,3.4 Izaija dobiva zapovijed od Gospodina da iziđe u susret

²⁰ Hans WILDBERGER, *Jesaja. Kapitel 1–12*, 268.

²¹ Usp.: Hans WILDBERGER, *Jesaja. Kapitel 1–12*, 295.

kralju Ahazu koji je očito pregledavao kakva je opskrba grada vodom u slučaju opkoljavanja Jeruzalema i eventualnih vojnih operacija u njemu i oko njega. Izaija vodi sa sobom sina Šear Jašuba koji ima simbolično ime „Ostatak će se vratiti“. Upravo Izaijin sin sa simboličnim imenom, koji nema nikakve stvarne uloge u novonastaloj situaciji, otvorio je brojne mogućnosti tumačenja. O tumačenju tog imena i funkcije ovisilo je zapravo i tumačenje samoga teksta (Iz 7,1-17).

Isto tako tu je važan izričaj „Pazi, smiri se, ne boj se, nek' ti ne premire srce“ (7,4). S formalne strane ovakav izričaj podsjeća na Božje obećanje spasenja u proročanskim obećanjima spasenja. No u proročanstvima spasenja nakon upozorenja da se ne plaši, slijedio bi izraz: „ja sam s tobom“, što u ovom slučaju nedostaje.²² Moguće je da je to nadomješteno imenom dječaka Emanuela u drugoj epizodi (7,14) ako bi se ono odnosilo na Davidovu dinastiju. Nije također neutemeljeno mišljenje da je nekadašnje bezuvjetno obećanje Davidu i njegovoj dinastiji, dano preko proroka Natana, retkom 7,14b na određen način i uvjetovano stavovima predstavnika Davidove dinastije (2 Sam 7,14). Prema Natanovu proročanstvu trebali bi biti Gospodinovi (JHVH) sinovi, a priznajući Tiglatpileserovu vlast, Ahaz se priznaje i njegovim sinom.²³

Neki redak 7,4 tumače mirovnjački kao poziv da se ne čini ništa jer će sam Gospodin pobijediti Izraelove neprijatelje. Upada u oči da Izaija sada oslovljava Ahaza pojedinačno, a ne Davidovu dinastiju, pri čemu se Ahaz stavlja na kušnju: hoće li ostati vjeran Gospodinu ili će se osloniti na svjetovnu moć i snagu oružja. Tekst zacijelo ne želi reći da oružje nema nikakvo značenje u obrani i da treba sjediti i prekrštenih ruku očekivati da Gospodin sam obavi posao. Riječ je o puno značajnijim i dubljim stavovima nego što se na prvi pogled može i pomisliti.²⁴

Što se tiče retka 7,9b njega se ne bi smjelo shvaćati kao redak koji razdvaja dvije epizode, nego upravo kao redak koji ima ulogu poveznice onoga što je bilo i što jest s onim što će biti. U drugoj epizodi

22 Proročanstva spasenja mogu se odnositi na pojedince ili cijeli narod. Usp.: Hans WILDBERGER, *Jesaja. Kapitel 1–12*, 270.

23 Usp.: Rudolf KILIAN, *Die Verheißung Immanuel's Jes 7,14*, 18.

24 Tumačeći ovo mjesto, neki egzegeti vrlo često govore o takozvanim Gospodinovim ratovima koje je u prošlosti vodio za Izraela protiv drugih naroda. Sada se postavlja pitanje: Hoće li Gospodin sada voditi takve ratove za Izrael i Davidovu dinastiju? Usp.: Gerhard von RAD, *Der Heilige Krieg im alten Israel* (Zürich: Zwingli-Verlag, 1951.); Fritz STOLZ, *Jahwes und Israels Kriege. Kriegstheorien und Kriegserfahrungen im Glauben des alten Israels* (Zürich: Theologischer Verlag, 1972.); Božo LUJIĆ, „Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi. Biblijska interpretacija rata“, *Društvena istraživanja* 3 (1994.), 121-193.

sve je određeno znakom koji će dati sam Gospodin i koji će odrediti i sam način i mjesto znaka: i djevica, i začće i rođenje od žene pri čemu se ne spominje otac, dječakova hrana, ime, kao i moć spoznavanja dobra i zla, što je bilo pridržano samome Bogu. Na ovome znaku djeteta razlučuje se ne samo vjera i osobna sudbina Ahaza kao kralja nego i cijele Davidove dinastije.

3. Vjera u 7,9b: hermeneutski ključ za razumijevanje cjeline Iz 7,1-17

Samo iz tako jasno povijesno omeđenoga i teološki određenoga konteksta može se i treba čitati dobro poznatu rečenicu Iz 7,9b, koja je po svojem sažetom apsolutnom obliku i po teološkoj dubini značenja postala gotovo definicijom vjere i nositeljicom osnovnih sadržaja koji se pod tim pojmom podrazumijevaju.²⁵ Izričaj je doista kratak, zgušnjut i zbijen, gotovo poslovičan, i u hrvatskom prijevodu glasi ovako: „Ako se na me ne oslonite, održat se nećete“ (7,9b).²⁶ Vjerojatno bi bolji prijevod bio: „Ako ne budete vjerovali, nećete opstati.“ Izričaj i njegovi sadržaji, vezani uz prethodnu raspravu s Ahazom i Davidovom dinastijom, kao i s onim što je stavljeno u okvir znaka u Iz 7,10-17, od iznimmoga su značenja za zadanu temu, pa ćemo zbog potrebe dubljega razumijevanja u okviru povijesnoga i teološkoga konteksta navesti i analizirati rečenicu u njezinu izvornom hebrejskom obliku i pokušati iz nje izvući primjerene teološke zaključke.²⁷

אם לא תאמינו
'im lō' ta'amînu
„Ako ne povjerujete,

כי לא תֵאֱמֵנוּ:
kî lō' tē'amēnū
nećete opstati.“

-
- 25 Rečenica predstavlja u izvjesnom smislu „teološku sintezu“. „Riječ je Božja uporište povijesti spasenja, a vjera težište. Vjera utemeljuje egzistenciju naroda i čuva je.“ Vidi: Luis ALONSO SCHÖKEL – Jose L. SICRE DIAZ, *I Profeti*, 160.
- 26 O značenju glagola אָמַן 'mn u raznim konjugacijama ovisi i prijevod ove rečenice: „Ako ne budete imali pouzdanja, ostat ćete bez skrbi“ (M. Buber); „Tko ne kaže amen, ostat će bez amen“ (H. W. Wolff). Čini se najbližim prijevod: „Ako ne budete vjerovali, nećete se održati.“ Usp.: Hans WILDBERGER, *Jesaja*, 283.
- 27 U svezi s Iz 7,9b O. Kaiser misli kako je „obećanje o trajanju dinastije u 2 Sam 7,16 dalo pripovjedaču pravo da u ime Boga obećanja učini proroka navjestiteljem uvjeta opstanka kralju i da mu to tako pojasni da se u sadašnjoj političkoj odluci radi o opstojnosti njegove dinastije“. Usp.: Otto KAISER, *Das Buch des Propheten Jesaja. Kapitel 1 – 12* (Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht, 1981.), 147.

Sa sintaktičkoga stajališta posrijedi je pogodbena rečenica u kojoj je prva zavisna, a druga glavna, prva je uvjet onoj drugoj. Rečenica je i sa semantičkog gledišta dobro skrojena, jer se i u glavnoj i u zavisnoj rečenici nalazi isti glagol אִמַּן (*'mn*)²⁸ s osnovnim značenjem „biti čvrst, biti siguran“, u dvjema različitim konjugacijama i povezan s negacijom לוֹ (lō) – ne. U zavisnoj rečenici glagol je אִמַּן (*'mn*) u konjugaciji hifila תִּאֲמִינִי; (*ta'amînu*), a u glavnoj rečenici u konjugaciji nifala תִּאֲמֵנִי (*tē'amēnu*). Izričaj pokazuje i određene paralelne elemente u dvjema rečenicama: i u jednoj i u drugoj rečenici nalazi se isti glagol, vezan uz negaciju, u apsolutnom obliku.

Značenje hifilnog oblika תִּאֲמִינִי (*ta'amînu*) u zavisnoj rečenici pokriva u hrvatskom glagol *vjerovati*, *osloniti se na koga*. Potrebno je uzeti u obzir činjenicu kako glagol אִמַּן (*'mn*) u svojem hifilnom obliku nije u ovome izričaju uporabljen kauzativno, što je inače temeljna oznaka hifila.²⁹ *Hifilni* se oblik glagola אִמַּן (*'mn*) vrlo rano koristio u *proročanstvima spasenja* i vjerojatno je tu imao i svoj „Sitz im Leben“. Za takvu se uporabu redovito navodi primjer Abrahama koji je povjerovao Bogu, i to mu se uračunalo u pravednost: „Jahve reče Abram: Idi iz zemlje svoje, iz zavičaja i doma očinskog, u krajeve koje ću ti pokazati. Velik ću narod od tebe učiniti, blagoslovit ću te, ime ću ti uzveličati, i sam ćeš biti blagoslov. Blagoslivljat ću one koji te blagoslivljali budu, koji te budu kleli, njih ću proklinjati; sva plemena na zemlji tobom će se blagoslivljati. Abram se zaputi kako mu je Jahve rekao“ (Post 12,1-4).

Kod Izaije u 7,4-9 posrijedi je isto tako proročanstvo spasenja kralju Ahazu i obećanje postojanosti Davidovoj dinastiji: „Reci mu: Pazi, smiri se, ne boj se, i nek' ti ne premire srce od ovih dvaju ugaraka zadimljenih, od raspaljenog bijesa Rasona aramskog i sina Remalijina, jer Aram, Efrajim i sin Remalijin smisliše tvoju propast“ (7,4-5). No nekadašnje obećanje dano Davidovoj dinastiji vezano je sada uz vjeru i u sadašnjosti, a kako će pokazati drugi dio teksta (7,10-17), i u budućnosti.³⁰

Što se pak proročanstva spasenja tiče, ono je vrlo često poveza-

28 Usp.: Hans WILDBERGER, „אִמַּן *'mn* fest, sicher“, *THAT I.*, 177-209. Isto tako Alfred JEPSEN, „אִמַּן“, *ThWAT I.*, 313-348. Osim navedenoga glagola koji označava vjerovati, postoji cijeli niz drugih pojmova koji imaju slično značenje. Artur WEISER, „πιστεύω II“, *ThWNT*, 182-197.

29 Usp.: Hans WILDBERGER, „אִמַּן *'mn* fest, sicher“, 193ss.

30 O ovom tekstu kao širem kontekstu govora o Emanuelu vidi: Božo LUJIĆ, „Proročanstvo o Emanuelu (Iz 7,14)“, Hrvatini Gabriel JURIŠIĆ – Petar LUBINA, (ur.), *Ancilla Domini. Zbornik fra Pavla Melade* (Split: Franjevačka Provincija Presv. Otkupitelja, 2000.), 79-91.

no s proročkim izrazom ohrabrenja kao oslobođenja od straha što dolazi od Gospodina. Redovito je to izraženo izričajem: אַל-תִּירָא (*al-tîrā*) – „Ne boj se!“. Sam po sebi izričaj izražava prvenstveno nužnost oslanjanja na Boga i na vjeru u Njegovu spasiteljsku odlučnost, pa se istom nakon toga može očekivati pozitivna promjena i uspjeh koji će iz te promjene proizaći. I kao što je proročanstvo, koje je nekoć bilo dano Abrahamu, u ono doba i njemu samome i njegovim suvremenicima izgledalo nevjerojatnim i paradoksalnim, tako i Izaijino upozorenje Ahazu da se u tom povijesnom trenutku osloni u vjeri na Gospodina (JHVH) nosi također određenu nevjerojatnost i paradoksalnost.³¹

Gospodin se pokazuje u oba slučaja pouzdanim partnerom na kojega se može i treba osloniti i vjerovati. Velika je ipak razlika u ponašanju i zauzimanju stavova Abrahama i Ahaza. Dok Abraham u potpunosti vjeruje Bogu, prihvaća u vjeri njegovu riječ i kreće u nepoznato i neizvjesno, dotle Ahaz oklijeva i kreće u suprotnom smjeru putem realne politike i vjere u moć oružja. Ahaz ne prihvaća Božju riječ u vjeri poput Abrahama i za njega proročanstvo spasenja postaje zapravo proročanstvo suda. Ne samo Ahaz nego i Davidova dinastija klizi lagano u propast, što će se u budućnosti zaista i dogoditi.

Glagol מִן (*’mn*) bi, dakle, u izričaju Iz 7,9b značio u svojemu hifilnom obliku *imati povjerenje, pokazati čvrstoću u svojoj odluci, odstraniti svaki strah, zapravo vjerovati*.³² Vjera bi svakako bila ona zbilja koja bi bila presudno važna za shvaćanje vlastite prošlosti kao pročišćavajućega puta u sadašnjosti, ali i kao zdravoga smjera kojim bi se trebalo kretati u budućnosti. Glagol מִן (*’mn*) nalazi se u apsolutnom obliku, što navodi na zaključak da je posrijedi načelno značenje tog glagola.³³

Sličan kontekst povijesno-političke ugroženosti naroda nalazi se i u Hab 2,2-4 gdje na završetku tih redaka stoji: „Gle propada onaj čija duša nije pravedna, a pravednik živi od svoje vjere“ – בְּאֵמוּנָתוֹ (*be ’emûnātô*). I u ovom je slučaju riječ o Božjem odgovoru u obliku proročanstva spasenja na tužaljku iznesenu u 1,12-17. Na tom je tragu značajan također i redak Iz 28,16, gdje se veli: „Tko povjeruje – הַמֵּאֲמִין (*hamma ’amîn*), neće propasti.“ U ovom kontekstu Izaija ustaje protiv onih koji svoje pouzdanje stavljaju slijepo samo u hram naspram čega prorok stavlja vjeru, koja svoje mjerilo i puninu ima u vršenju praved-

³¹ Usp.: Diego ARENHÖVEL, *Die Propheten*, 64-66.

³² Usp.: Hans WILDBERGER, *Jesaja*, 285.

³³ U hrvatskom prijevodu glagol nije preveden u apsolutnom obliku, kao što je i u originalu, nego: „Ako se na mene ne oslonite...“ Bolje bi i vjernije bilo prevesti: „Ako ne budete vjerovali...“, jer hifilni oblik upravo sugerira takav prijevod.

nosti.³⁴ Vršenje pravednosti zahtijeva vjeru u njezinu vrijednost.

Navedeni primjeri u zadanim kontekstima iznose na vidjelo inače duboko biblijsko iskustvo da istinska vjera razbija uske granice kultne teologije i zadobiva široku povijesno-egzistencijalnu dimenziju, što se očituje i na povijesno-političkoj razini života. Tako shvaćena vjera znači nutarnju snagu koja proizlazi iz Gospodinovih (JHVH) obećanja i prelijeva se na one koji se oslanjaju na njih i imaju potpuno povjerenje u onoga tko im obećanja daje. Vjera u biblijskome smislu nije neko teorijsko priznavanje ili apstraktno ispovijedanje nekih sadržaja, nego posve konkretna stvarnost koja se očituje u potpunosti u određenim povijesnim odlukama i stavovima, kao što je u navedenom slučaju bilo s kraljem Ahazom – i u njima pokazuje svoju istinsku djelotvornost i povijesnu snagu.³⁵

Što se pak tiče glagola אָמַן (*ʾmn*) u nifalnom obliku תְּאַמְנֶנּוּ (*tēʾāmēnū*), treba reći da on u užem smislu označava *trajnost* ili pak *postojanost*, *čvrstoću*, a u širem značenju i *pouzdanje* i *vjernost*, a onda u izvedenom značenju glagol također može značiti *biti istinit*, *pokazati se istinitim*.³⁶ Iz istoga korijena izvedena je, naime, i riječ אֱמֶת (*ʾemet*) – *istina*, što ima svoju logičnu i stvarnu opravdanost jer je istina najčvršći egzistencijalni temelj.³⁷ U teološkom izričaju nifalni oblik može se primijeniti i na Boga: Njegovo je ime „vjerni Bog“ – הָאֵל הַנֶּאֱמָן (*hāʾēl hanneʾemān*) (Pnz 7,9) koji drži svoj savez i na taj način se pokazuje kao pouzdan partner u odnosu prema svojem narodu i u savezu s narodom. Paralelni izričaj ovomu pojmu u Izaije (49,7) je česta i karakteristična sintagma נֶאֱמָן קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל (*neʾemān qeḏōš isrāʾēl*) – „vjeran je Svetac Izraelov“.³⁸

³⁴ Usp.: Artur KAISER, *Der Prophet Jesaja, 13 – 39* (ATD 18), (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, ²1979.), 201-202.

³⁵ Usp.: Helen SCHÜNGEL, „Vjera“, *Praktični biblijski leksikon* (Zagreb: KS, 1997.), 450. „Od klasičnih proroka osobito naglašava Izaija vjeru kao temeljni čovjekov stav spram Boga. Izaija zbog promašaja naroda drži neotklonjivom povijesnu katastrofu (Iz 2,6). ‚Vjera‘ znači u tom položaju odricanje samopomoći i traženje čvrstoće i postojanosti samo kod Boga saveza, protiv svake nade i kroz sud.“

³⁶ A. Weiser ističe kako nifalni oblik ovoga glagola izražava „cjelokupnost svih obilježja koja pripadaju određenom subjektu. Bit hebrejskoga duha zahtijeva dalje da odnos između pojma i stvarnosti ne promatramo u apstrakciji logičkoga mišljenja nego uvijek u životno i blizu praktičnom iskustvu tako da se u formalnom pojmu uvijek supoima, suosjeća i sudoživljava odgovarajući sadržaj tako da bi logički odnos značio uvijek i odnos prema životu.“ Artur WEISER, *Der Prophet Jesaja*, 184.

³⁷ Adalbert REBIĆ, *Središnje teme Staroga zavjeta* (Zagreb: KS, 1996.), 174-178.

³⁸ Usp.: Hans WILDBERGER, „אָמַן *ʾmn* fest, sicher“, 184ss.

Glagol מִן (*'mn*) ima svoje teološko uporište u osobitom obećanju što je Gospodin preko Natana dao Davidu i njegovu potomstvu o trajnosti njegove dinastije i kraljevstva (2 Sam 7,16): „Tvoja će kuća i tvoje kraljevstvo trajati dovijeka preda mnom, tvoje će prijestolje čvrsto stajati zasvagda!“ (מִן־עֵמָן *ne'emān* – nifal, particip). Izaijin izričaj (7,9) podsjeća upravo na Natanovo proročanstvo dano Davidu, ali sada u novim povijesnim okolnostima ono nije više dano bezuvjetno, nego vezano uz vjeru. Od Ahaza se u tom prijelomnom povijesnom trenutku za narod odlučno traži pouzdanje u Gospodina (JHVH) koji je i obećao trajnost kraljevstva.³⁹

Izričaj želi predočiti Ahazu teološku istinu da *postojanost pred Bogom* od čovjeka i naroda zahtijeva potpuno oslanjanje na Gospodina u povjerenju te da isključuje oslonac na bilo kakve alternativne političko-vojne zaštite. I Ahazu je trebalo biti više nego jasno da je Izrael po sebi previše malen, a da bi se mogao zaštititi bilo kojim drugim sredstvima osim osloncem na Gospodina i izgradnjom pozitivnoga nutarnjega odnosa vrijednosti unutar naroda koji će se sastojati u zdravom etičkom i društvenom temelju.⁴⁰ Amos bi rekao: „Kako će Jakov preživjeti onako malen?“ (Usp.: Am 7,5).

Ne bi trebalo Izaijin govor o vjeri nipošto shvatiti usko, kao da bi Izaija govorio o važnosti vjere samo na ovome mjestu.⁴¹ U Izaije je vjera veoma važna tema koja obuhvaća cijeli niz proročanstava, koja se nazivaju *sionskim* (10,24-27; 14,12-14; 29,1-8; 30,27-33; 31,4-9), a posrijedi su tekstovi koji se odnose na budućnost. Riječ je o snažnim tekstovima koje krasi divne apokaliptičke slike. Sionska proročanstva pokazuju zanimljivu strukturu ponavljajući neke paralelne elemente. U svima je osnovna tema Sion koji se nalazi u opasnosti, ugrožen od strane raznih neprijatelja koji često nisu povijesno prepoznatljivi. Tu je također važan i element Gospodinove pomoći kojom Bog spašava ugroženi narod.

U čemu je teološka vrijednost tih proročanstava? Kakav je Gospodinov stav prema najezdi neprijatelja koji ugrožavaju njegov narod? Hoće li se Gospodin oduprijeti tim navalama u ime svoje vjernosti prema narodu? Kakav je opet stav naroda? Iznenađuje činjenica što se u nekim pjesmama čak i Gospodin svrstava među neprijatelje Siona.

³⁹ Ahaz ipak ne želi ući u rizik vjere, nego traži političko uporište za svoju odluku. Usp.: Rudolf KILIAN, *Jesaja 1-12* (Würzburg: Echter Verlag, 1986.), 54.

⁴⁰ Gustav HÖLSCHER, *Die Profeten. Untersuchung zur Religionsgeschichte* (Leipzig: Hinrichs, 1914.), 248. „Vjera, povjerenje, mirnoća i smirenost – to je definicija izaijske religije (7,4-9; 28,16; 30,15).“

⁴¹ Usp.: o ovomu: Božo LUJIĆ, *Starozavjetni proroci* (Zagreb: KS, 2010.), 185-190.

To onda dovodi do zaista velikoga poniženja naroda koji dolazi u stanje opće bespomoćnosti i bezizglednosti. U tom se trenutku događa nešto nečuvano. U stanju najdublje poniženja Gospodin odjednom ustaje u obranu Siona i iznenada dolazi do nečuvanoga obrata. Napadači bivaju raspršeni, Sion spašen, a Gospodin se pokazuje ponovno kao spasitelj naroda.⁴²

Nedvojbeno je riječ o sionskoj predaji i na njoj utemeljenoj teologiji. Gospodinova prisutnost na Sionu bila je tijekom stoljeća sigurno jamstvo Jeruzalemu kao gradu, a ništa manje i Judeji kao državi, da ih njihovi neprijatelji neće svladati i uništiti. Ta je teologija nosila u sebi iskustvo svetih ratova⁴³ u kojima je Gospodin nekoć ustajao u borbu protiv onih koji su ugrožavali egzistenciju i opstanak izraelskoga naroda.⁴⁴ Tako se Gospodin okreće protiv Egipćana i izvodi svoj narod iz egiptaskoga ropstva. Međutim, ta iskustva kod proroka dobivaju druge dimenzije. Gospodin ne prolazi više između Izraela i drugih naroda, nego on prolazi kroz Izrael i u srcu naroda čini razdiobu: na ono što će imati budućnost od onoga što neće.

U tom smislu i Izaija ne vjeruje više u neko bezuvjetno jamstvo Judeji i Jeruzalemu koje bi unaprijed proizlazilo iz Jahvine nazočnosti, shvaćene kao sredstva kojim je kralj mogao raspolagati prema vlastitom nahodjenju. Izaija je svjestan kako je Gospodin slobodni Bog koji ne dopušta nikakvo manipuliranje, pa makar se radilo i o „njegovu“ narodu. Stoga prorok Izaija računa s točkom duboke ugroženosti koja će značiti veliku krizu naroda i neslućenoga ponižavanja Siona. Ipak, nakon negativnoga iskustva kroz koje će očito narod morati proći, uslijedit će konačna Gospodinova pobjeda koja će značiti spasenje naroda.

U čemu se onda pokazuje vjera u tim sionskim proročanstvima i u takvu Gospodinovu pothvatu? Prema Izaijinu shvaćanju vjera bi se sastojala u upiranju pogleda u buduće Božje djelo יהוה עָשָׂה (*pō'al Jhvh*) (5,12) i u stvaranju pretpostavki da se to djelo doista i ostvari. Takva vjera sadržava dvije okosnice: s jedne strane, treba vjerovati da spasenje doista dolazi iz budućnosti i s druge da dolazi od samoga Boga. Zbog toga Izaija u razgovoru s Ahazom i upozorava kralja na opasnost od pokušaja da se nekim političko-vojn timeredstvima „osigura“ budućnost.

⁴² Usp.: Gerhard von RAD, *Theologie des Alten Testaments II. Die Theologie der prophetischen Überlieferungen Israels* (München: Kaiser Verlag, 1987.), 162-175.

⁴³ Usp.: Božo LUJIĆ, „Od Boga ratnika do Boga sveobuhvatne ljubavi“, *Bosna Franciscana* 2 (1994.), 32-58; osobito 43-44.

⁴⁴ Usp.: Otto KAISER, „Jesaja/Jesajabuch“, *Theologische Realenzyklopädie* 16, Gerhard KRAUSE – Gerhard MÜLLER (ur.), (Berlin – New York: Walter de Gruyter, 1993.), 636-658; ovdje 644-648.

Prava je budućnost moguća samo u neograničenu pouzdanju ili vjeri u Božju spasiteljsku moć i volju. Prema Izaiji vjera je onaj jamac ostvarivanja budućnosti o kojoj prorok tako znakovito govori.

Zaključno, vjera u Izaijinu naviještanju nosi konkretne povijesne dimenzije i odnosi se na Božje obećanje⁴⁵ i njegovo povijesno ostvarenje.⁴⁶ Ona zapravo upućuje na to kako Izrael treba svoju budućnost graditi na istini אמת (*emet*) a ne na snazi oružja i na kratkoročnom oslanjanju na političku moć velikih država ili na lažnim obećanjima vladara. Istina se zapravo sastoji u pouzdanju u Gospodina koji vodi povijest i upravlja ne samo Izraelom nego i velikim silama kao što su Asirija i Egipat, Sirija ili Sjeverno Kraljevstvo. Bez obzira na to kako snažne bile vojne sile, one su u Božjoj ruci samo „zadimljeni ugarci“ (usp.: Iz 7,4).

4. Vjera u budućnost – znak djeteta

Na osnovni izričaj vjere u 7,9b navezuje se oblik וַיִּזְכֹּר (v*ajjôsep*)⁴⁷ – koji upućuje na to da Gospodin ne odustaje od svoje prethodne riječi upućene Ahazu preko proroka Izaije, ali da sada prelazi na drukčiji način postupanja. Gospodin sada preko Izaije nudi kralju znak koji bi mu mogao pomoći u odluci da se osloni i povjeruje u Gospodina kad već ne želi prihvatiti u vjeri Njegovu riječ. Upravo je אֵת (*’ôt*) (znak) jedan od osnovnih pojmova koji u drugome dijelu (7,10-17) predstavlja ključ za razumijevanje događaja koji navješćuje prorok Izaija. U tom dijelu navedene cjeline Iz 7,1-17 sve je znakovito. Znak pak ne isključuje povijesnu stvarnost, nego prvenstveno otvara onu dublju, teološku, koja se krije i nazire ispod ili iznad povijesne, ali koja se odnosi na budućnost.⁴⁸

Kad je posrijedi znak, treba istaknuti njegovo funkcionalno značenje jer znak upućuje na nešto drugo, ali istodobno i pokazuje kako to drugo ima važnost za onoga kojemu se taj znak nudi.⁴⁹ U biblijskom smi-

45 Već sama uporaba glagola „činiti“ i njegovih izvedenica ukazuje na to (usp.: 5,12.19): *pō'al Jhvh, ma'seh*. Usp.: Jochen VOLLMER, „בעל, *p'l* machen, tun“, *THAT II*, 461-466.

46 Usp.: Jochen VOLLMER, „עשה, *'sh* machen, tun“, *THAT II*, 359-370.

47 Ovaj oblik bi se dao prevesti tako da ukazuje na kontinuitet Gospodinova govora preko Izaije.

48 Usp.: Božo LUJIĆ, „Proročanstvo o Emanuelu (Iz 7,14)“, 79ss.

49 Znak u starozavjetnoj biblijskoj poruci ima doista široko značenje. Primjerice „duga u oblacima“ znak je Božjega saveza prema izraelskom narodu (Post 9,12). Ezekiel ne smije oplakivati smrt svoje žene da to bude znak predstojeće sudbine Jeruzalema i njegova pada. Proroci ne navješćuju samo budući događaj koji će se zbiti nego on ponazočuje upravo u sadašnjosti ono buduće. Usp.: Anton WURZINGER, „Znak“, Anton GRABNER-HAIDER (ur.), *Praktični biblijski leksikon* (Zagreb: KS, 1997.), 437.

slu znak nastoji nešto otkriti, on hoće pobuditi vjeru, navijestiti Božju spasiteljsku djelatnost u pojedinim povijesnim događajima, ali znak se u onomu što označuje prvenstveno odnosi na budućnost. Znak u biblijskom smislu može imati u isto vrijeme dvostruko obilježje: da bude znak suda ali i znak spasenja. Biblijski tekstovi pokazuju da je za jedne jedan te isti događaj sud, a za druge spasenje.⁵⁰

Na tragu takva shvaćanja znaka potrebno je prisjetiti se nevolja kojima je Gospodin udario Egipćane (Izl 7,3): taj se događaj naziva „znakovi i čudesa“ (’ôôt v^emôf^etîm). Oni su s jedne strane nevolja i propast za faraona i Egipćane, a s druge naznačuju put oslobođenja Izraelcima ispod egipatske vlasti. U toj jezičnoj sintagmi spojeni su istodobno i znakovitost i čudesnost. Gospodinova nazočnost u stupu oblaka za Izraelce je bila svjetlo, a za Egipćane tama, a to opet upućuje na već iznesenu tvrdnju kako isti događaj može za jedne značiti spasenje za druge propast (Izl 14,20). U tom ambivalentnom značenju mogu se gledati i navještaji Gospodinova dana kod pojedinih proroka (Am 5,18-20).

Znak odluke ili znak vjere ponuđen je Ahazu, ali on pod izlikom da ne želi iskušavati Gospodina odbija takav znak jer nema pouzdanja u Boga, a nedostaje mu jednako tako i hrabrosti i vjere da se u teškoj povijesnoj situaciji osloni na njega. Ahaz odlučno odbacuje znak i njegovu poruku, a ostaje u prostoru realno političke sigurnosti koju mu mogu ponuditi jača sila i bolje oružje. Pritom se kralj štiti izlikom da ne želi stavljati Boga na kušnju. Neprihvatanjem već ranije Božje riječi, a potom ni Božjega znaka Ahaz zapravo odbacuje vjeru kao nutarnju snagu povijesti, a odlučuje se za ono vanjsko; odbacuje snagu vjere, a prihvaća snagu sile. U konačnici Ahazu Gospodinova riječ ne znači sigurnost i mogućnost oslonca, pa zato traži uporište drugdje.

Nakon što je Ahaz osobno odbio povjerovati Gospodinu te nakon što nije prihvatio ni zamoliti *znak* (’ôôt), Gospodin se ne obraća više kralju nego „Domu Davidovu“ – בֵּית דָּוִד (bêt Dāvid) dajući Davidovoj dinastiji svoj *znak* (’ôôt) s upozorenjem kraljevskoj kući da svojim postupcima dodijava i ljudima i Gospodinu. Što se misli pod dodijavanjem? Sam glagol je u hebrejskom לָאָה l’ah (hif.) znači *činiti umornim, iscrpljivati*. Ne radi se toliko o tjelesnom umaranju nego znatno više o nutarnjim naporima. U ovom je slučaju, čini se, riječ o postupcima kraljevske kuće kojima dovodi u pitanje Gospodinovo strpljenje, ali jednako tako kojima iskušavaju i strpljenje vlastitoga naroda.

⁵⁰ Usp.: Georg FOHRER, *Die symbolischen Handlungen der Propheten* (Zürich, Zwingli Verlag, 1968.).

Što se tiče samoga Gospodinova znaka, on se ne odnosi ni na nebesa ni na zvijezde, niti na podzemlje (usp.: Iz 7,11), pa ni na neke velike povijesne događaje, nego znak zalazi duboko u područje *antropološkoga*: rađanje djeteta. Ta činjenica nije bila nimalo beznačajna jer obznanjuje neupitno smjer Gospodinove spasiteljske djelatnosti u budućnosti. Ali ne samo da se Gospodinovo djelovanje u budućnosti premješta u područje antropološkoga nego se istodobno i vjera usmjeruje na to područje. I proroci poslije Izaije još će snažnije najaviti Božje spasiteljsko djelovanje unutar čovjeka, u čovjekovu srcu (Jr 31,31; Ez 36,26; Iz 52,13 – 53,12).

U tom smislu treba interpretirati sve one koji se nalaze smješteni u okvir Gospodinova znaka: djevica, sin, njegovo začće i rođenje, ime i hrana te njegove sposobnosti s obzirom na spoznaju dobra i zla. Emanuel upućuje s jedne strane na kriznu povijesnu situaciju u kojoj se nalazi kralj Ahaz i Judeja, ali jednako tako Emanuel ima daleko šire značenje jer ukazuje na to da će Bog svojom djelatnom nazočnošću biti pouzdan oslonac kako čovjeku pojedincu tako i narodu. Isto tako s njihove se strane traži otvorenost i pouzdanje, zapravo ono što označavamo pojmom vjera. Prema tomu, samo ime *'immānû'ēl* izražava na nedvojben način činjenicu da će Gospodin unatoč nevjernosti kralja i njegovu oslanjanju na moć oružja i lažne saveze ipak biti s Ostatkom, zapravo s onima koji se pouzdaju u Njega. Na to vjerojatno ukazuje i prisutnost Izaijina sina sa simboličnim imenom „Ostatak će se vratiti“. Ta Božja nazočnost neće biti u nekom povijesnom događaju ili u nekoj prirodnoj pojavi nego u području ljudskoga. Jednostavno: Bog će biti s čovjekom, štoviše Bog će biti u čovjeku. Time tekst u svojoj poruci ostaje otvoren za buduće Božje djelovanje.⁵¹

Zaključne misli

Iako se na prvi pogled može učiniti da se izričaj u Iz 7,9b nalazi između dviju cjelina (7,1-9 i 7,10-17), iz analize postaje vidljivo da izričaj iz 7,9b o vjeri zapravo povezuje dva dijela u jednu smislenu cjelinu koja na određen način čini kontekst tog važnoga izričaja, a koja njegovu načelnost pretvara u konkretno značenje i interpretaciju zbilje koja se imenuje vjerom (*'mn – vjerovati*).

U prvome dijelu (7,1-9a) govor je o konkretnoj povijesnoj situaciji u kojoj se nalazi Judeja u određenom povijesnom trenutku u kojem Izaija najprije upozorava Ahaza, a potom i cijelu Davidovu dinastiju, na

⁵¹ Usp.: Božo LUJIĆ, „Proročanstvo o Emanuelu (Iz 7,14)“, 79ss.

potrebu oslanjanja na Boga kao na temelj vlastite egzistencije. Pritom Izaija prenosi Božju riječ o potrebi i značenju vjere, a 7,9b čini upravo prijelomnicu u Davidovoj dinastiji s obzirom na prošlost i budućnost, ali isto tako i ishodište za premještanje vjere u novi Božji spasiteljski događaj u području antropološkoga u budućnosti.

U drugome dijelu dominantan je *znak* koji poput smjernice vodi prema budućnosti. Budućnost naroda i kraljevske kuće, istina je, u Božjoj je ruci, ali Bog traži vjeru i prihvaćanje da ta budućnost dolazi upravo od Boga i da joj samo on daje istinski temelj i smisao.

Vjera, prema tomu, uključuje i Božju riječ i Božji znak kao mogućnosti uspostavljanja odnosa prema Bogu i Njegovu spasenjskom djelovanju. I jedno i drugo – i Božja riječ i Božji znak – traže oslonac na Boga koji bi trebao biti temelj egzistencije naroda, ali i kraljevske dinastije, te istodobno vode i prema budućnosti koja je u tekstu samo okvirno naznačena. Potpuno oslanjanje na Boga znakovito je prikazano u znaku djeteta koje ima upravo ono što Ahaz nema, a to je s jedne strane potreba drugih i potreba Boga jer je dijete po sebi bespomoćno, a s druge i potrebu bezgraničnoga povjerenja koje Ahaz također ne posjeduje, a dijete ga ima.

Sam pak načelni izričaj „Ako ne budete vjerovali, nećete opstati“ upućuje na činjenicu da je vjera temelj i snaga egzistencije: ona nosi egzistenciju i naroda i kraljevske kuće, ali ona istodobno daje snagu da se ide naprijed unatoč uzburkanim vremenima i povijesnoj nesigurnosti.

FAITH AS A HISTORICAL FORCE AND AN EXISTENTIAL FOUNDATION OF LIFE

A theological and exegetical analysis of Isa 7:9b

Summary

The analysis of this paper focuses on the meaning, role and message of Isa 7:9b, which is the central element in Isa 7:1-17. Superficially, 7:9b appears to be unrelated to the previous section (7:1-9) or the subsequent section (7:10-17), but the analysis demonstrates that the principal message of 7:9b, about faith, is the hermeneutical key that unlocks the meaning of 7:1-9 and 7:10-17. In the first part, where the concrete historical situation is the Syrian-Ephraim War (7:1-9), Isaiah communicates to King Ahaz the Divine command to show faith and to rely on God and His Word if Israel is to survive in the face of historical and political challenges: and in the second part (7:10-17) Ahaz addresses David's dynasty, presenting the image of a child as a model of trust in the Lord.

The language of 7:9b, with the verb ׀mn together with the derived conjuga-

tions of hiphil and niphil, concisely shows two basic dimensions of faith: faith as an existential foundation (niphil of ʾmn) and faith as a related force of life (hiphil of ʾmn). Faith according to 7:9b expresses the stability of life and at the same time the dynamism of history as openness towards others and towards the One who is completely other.

Keywords: *to trust, faith, existential foundation, historical force, life, child, sign.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan